

Kesselse Waard

Natuurontwikkeling door herinrichting

Eerste herziene druk
November 2023

GRON**ANK** ^{GMG}

 Natuurmonumenten

Naar een natuurlijke Kesselse Waard

Grondbank GMG heeft in samenwerking met Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat het initiatief genomen om een deel van de Kesselse Waard her in te richten door middel van het toepassen van overtollige, herbruikbare grondstromen. Binnen dit initiatief wordt het gebied heringericht zodat de riviergebonden natuur zich er beter kan ontwikkelen.

Een goede basis voor de natuur

We realiseren de herinrichting door de bodem van de plas gedeeltelijk omhoog te brengen en de taluds te verflauwen. Daardoor ontstaan meer ondiepe delen en flauwe oeverzones. Ook hebben wij al de stortstenen op de oevers verwijderd en hebben wij aan de westzijde een getijdengeul aangelegd. Daardoor komt het gebied wat meer onder invloed te staan van hogere en lagere waterstanden op de rivier. Zo levert het project een belangrijke bijdrage aan natuurdoelen, landschapsversterking en doelstellingen in het kader van waterkwaliteit.

In het ondiepe water kunnen planten, vissen en andere dieren weer goed gedijen en deze planten en dieren zorgen er bovendien voor dat de ecologische kwaliteit en het onderwaterleven wordt hersteld. Het project draagt dan ook bij aan de KRW-doelstellingen (Kaderrichtlijn Water), een Europese richtlijn voor de waterkwaliteit.

Natuurontwikkeling als doel, toepassen van waterbodem als middel

De herinrichting draagt dus in belangrijke mate bij aan de (natuur)ontwikkeling van het gebied, zonder dat er in de resterende uiterwaard nog forse ingrepen noodzakelijk zijn. Sinds de start van het werk in 2013 is er al veel gebeurd.

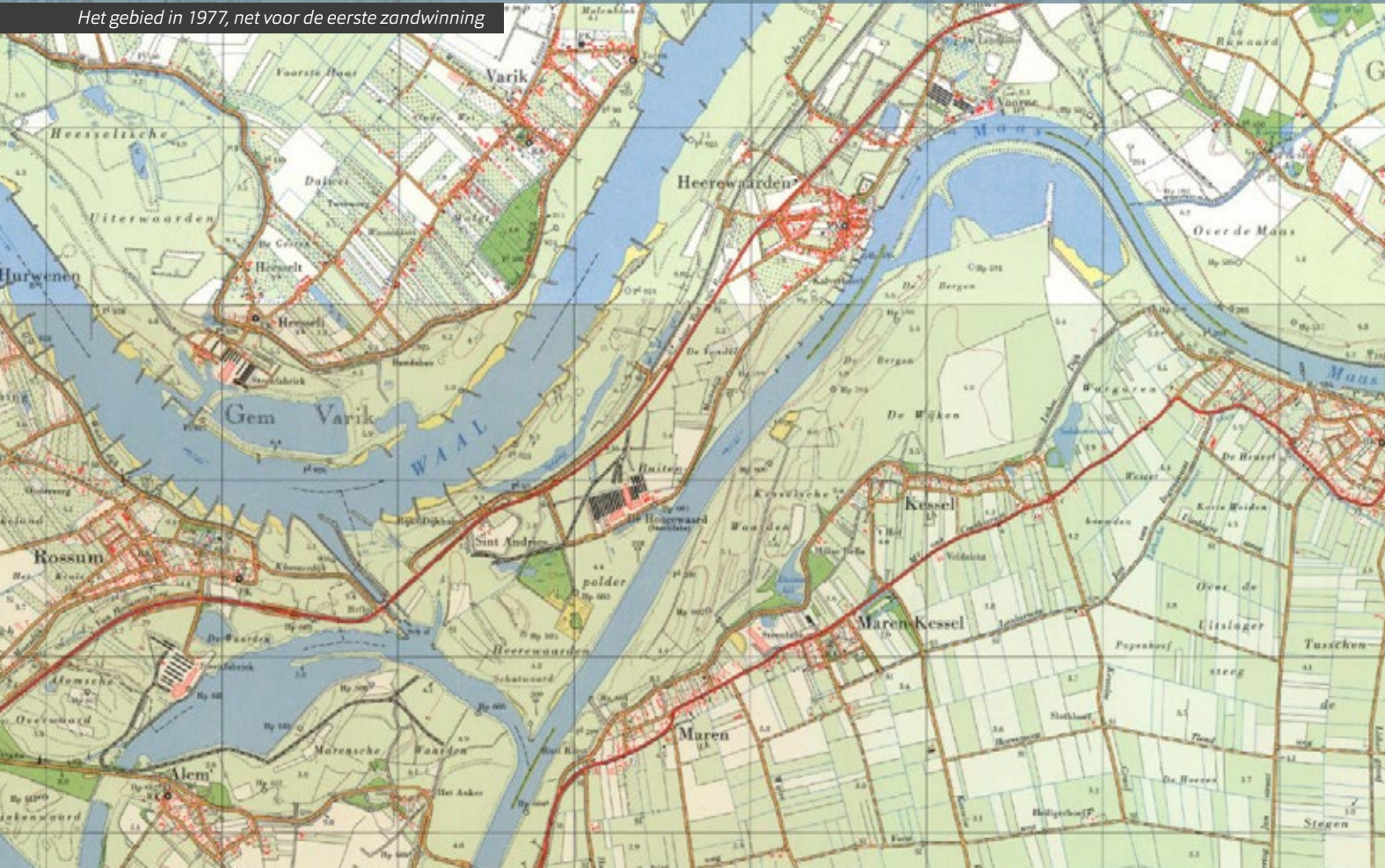
De komende jaren werken we naar de eindinrichting toe. Zo werken we toe naar een gebied waar de leefbaarheid voor flora en fauna én de beleefbaarheid voor de recreant en omwonenden zichtbaar toenemen. Ook al tijdens de uitvoering van het werk!

In deze brochure nemen wij u graag mee in hoe we de herinrichting van de Kesselse Waard realiseren.

De Kesselse Waard is één van de maasuitewaarden in Noord Brabant, ter hoogte van Maren-Kessel. Een groot deel van de Kesselse Waard is in het verleden vergraven en vormt nu samen met recreatiegebied de Lithse Ham één grote waterplas.

Historie van het gebied

Het gebied in 1977, net voor de eerste zandwinning

De oevers waren voorzien van stortstenen. Die zijn inmiddels verwijderd.

Van innamebekken...

De plas is ongeveer 30 jaar geleden in opdracht van de rechtsvoorganger van Brabant Water aangelegd met als doel om in de toekomst als innamebekken van Maaswater (het PIM-bekken) te dienen als schakel in het proces van de drinkwaterwinning. Hierbij is een grote waterplas met zijn destijds steile oevers met stortsteen aangelegd. Het bekken is echter door veranderde inzichten nooit in gebruik genomen omdat het gehele PIM-project werd beëindigd.

...naar natuurgebied

Uiteindelijk heeft Brabant Water in 2012 besloten haar gronden in de Kesselse Waard en diverse nabijgelegen percelen in eigendom over te dragen aan Natuurmonumenten.

Natuurmonumenten heeft als nieuwe eigenaar de ambitie om de Kesselse Waard verder te ontwikkelen tot een kwalitatief hoogwaardig (rivier)natuurgebied met extensief recreatief medegebruik (struinen). Daarvoor heeft Natuurmonumenten in 2013 de samenwerking gezocht met Grondbank GMG. Met elkaar én met de omgeving hebben we dit project ontwikkeld dat inmiddels in uitvoering is en al gestalte krijgt.

De ambitie is om het gebied verder te ontwikkelen tot een riviergebonden natuurgebied waarbij het verbeteren van de landschaps- en waterkwaliteit, biodiversiteit en hoogwaterveiligheid centraal staan.

Doelstellingen

Natuurontwikkeling

- Vergroten oppervlak ondiep water en verbreden en verflauwen van de oeverzone;
- Herstellen en benutten van de getijdenwerking in de Maas (inmiddels gerealiseerd);
- Slikkige delen voor het foerageren van steltlopers en weidevogels;
- Meer riviereigen biodiversiteit.

Landschapsversterking

- Verwijderen stortsteen langs de oevers en het aanwezige depot (inmiddels gerealiseerd);
- Versterking landschappelijke structuur;
- Aansluiting zoeken bij de historie en het beleefbaar maken hiervan;
- Herstel van de krib als uitzichtpunt met informatiepaneel.

Natuurrecreatie

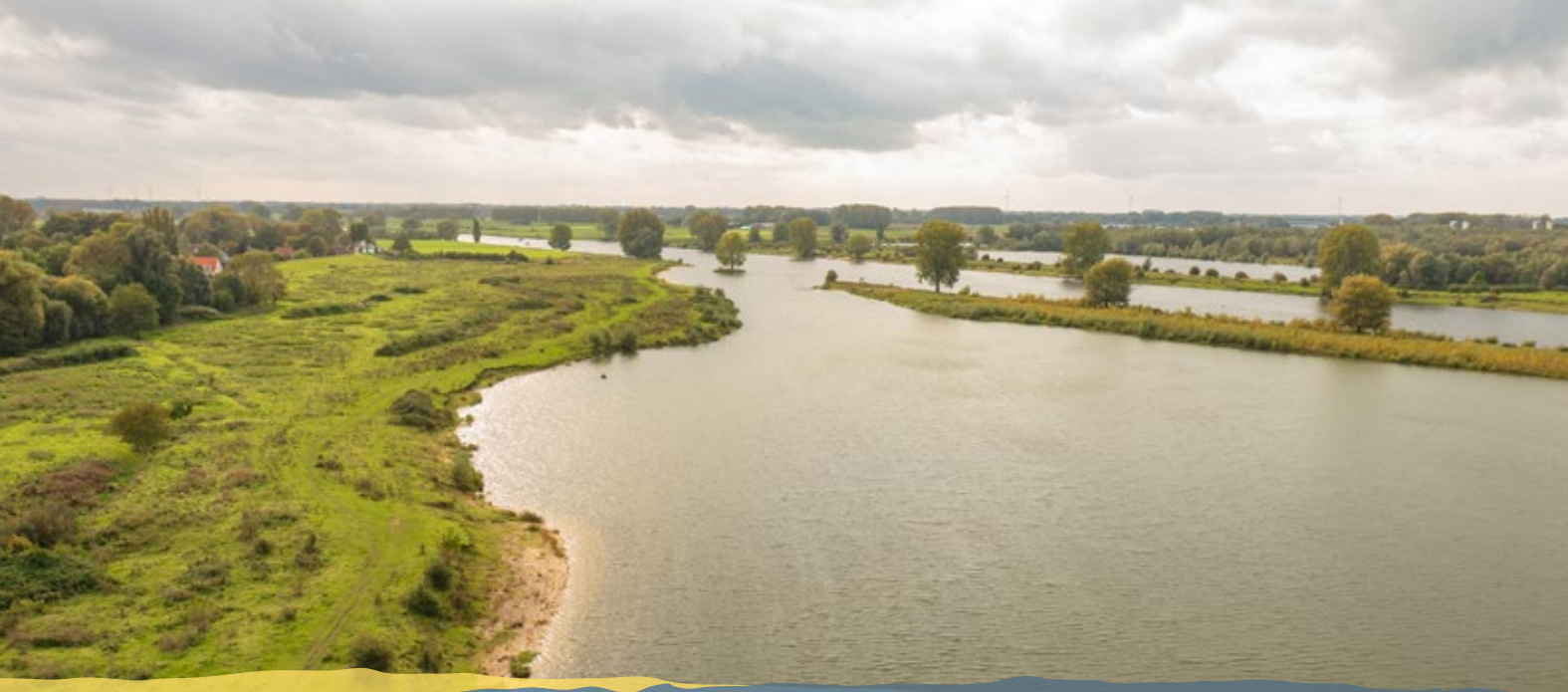
- Realiseren van een aantrekkelijk wandel-/struingebied;
- Vergroten van de belevingswaarde;
- Beleving van de getijdenwerking van de Maas; inclusief aanleg van een getijdengeul (inmiddels gerealiseerd).

Duurzaam benutten van grondstromen

- We willen dit project realiseren door grondstromen die elders in de regio overtollig zijn, nuttig her te gebruiken.

Aanleg van de getijdengeul in 2016

Inrichtingsplan

We werken vanaf 2013 toe naar de eindinrichting die hieronder te zien is. Door de specifieke inrichting met getijdengeulen die de verbinding met de Maas vormen, flauwe oevers, verschillende waterdieptes en wandel- en struinmogelijkheden door het gebied, werken we toe naar de doelstellingen zoals we die in het vorige hoofdstuk hebben beschreven.

- ① **Flauwe oevers met ondiep water**
Deze zorgen voor meer zonlicht op de bodem, waardoor onderwaterplanten beter groeien. En dat trekt weer vogels en vissen aan.
- ② **Verbinding met de Maas**
De Maas krijgt zo weer invloed op de Kesselse Waard, waardoor de dynamiek in het gebied toeneemt en riviernatuur de kans krijgt zich te ontwikkelen.
- ③ **Getijdengeul**
Via deze geul staat de Kesselse Waard in verbinding met de Maas.
- ④ **Dam**
Bij een wat hogere waterstand stroomt het Maaswater over de dam de Kesselse Waard in.
- ⑤ **Eiland**
Een geschikte plek voor (water)vogels om eten te zoeken en te overnachten.
- ⑥ **Dieper water**
Geschikt leefgebied voor o.a. de snoek en biedt in warmere tijden een koelere plek.
- ⑦ **Zanddam**
Deze scheidt de Kesselse Waard van recreatiegebied de Lithse Ham. Bij lagere waterstanden kan over de dam rondom de Kesselse Waard gewandeld worden.

De meerwaarde van herinrichting

Zonlicht dat de bodem kan bereiken zorgt voor meer onderwaterleven, zoals hier in de Millingerwaard, ten oosten van Nijmegen

Lianne Schröder van Natuurmonumenten neemt je mee op avontuur door de ‘nieuwe’ Kesselse Waard. Een gebied waar mens én dier nu al hun weg weten te vinden.

Robuuste riviernatuur

Er veranderen steeds meer uiterwaarden langs de Maas in robuuste riviernatuur. Deze natuurgebieden worden ook veel vaker met elkaar verbonden, waardoor een prachtig parelsnoer ontstaat, waar

de bodem bereiken, waardoor dit een ideale plek is voor planten om te groeien. Daar komen weer dieren op af en het is een prachtige paaiplek voor vissen. Ook de diepere delen van de plas zijn belangrijk, juist voor verkoeling en om te schuilen. En in de verschillende dieptes komen weer andere dier- en plantensoorten voor. Zo zorgt de afwisseling van waterdiepte voor rijke riviernatuur, onder én boven water.

Putter (Foto Hennie Gunnink, Natuurmonumenten)

zowel boven als onder water dieren en planten de ruimte krijgen. Ruimte die in de bevaarbare Maas niet te vinden is, maar die er van oorsprong wel is geweest. Zo ook in de Kesselse Waard, een van de Maasuitervwaarden van Natuurmonumenten.

De ruigte op de oevers, met planten als distels, Engelse alant, kaardenbol en de meidoorn, trekt al volop insecten en vogels aan, die prima tussen de rondgrazende runderen kunnen leven. Het waterleven krijgt nu dankzij de aanleg van de geul en de verondieping hier ook een enorme impuls. In de ondiepere delen kan de zon

Ook voor de menselijke bezoeker vormen de Maasuitervwaarden van Natuurmonumenten een uniek stukje natuur. Waar je vaak op paden moet blijven, mag je hier juist struinen door het gebied. De koeienpaadjes, nattere periodes en plantengroei bepalen waar je kunt lopen. En delen die niet bereikbaar zijn, daar krijgt de natuur volop rust.

Geniet ervan!

Lianne Schröder
Coördinator Natuurbeheer
Natuurmonumenten

Zorgvuldige uitvoering

Hoe gaat de herinrichting precies in zijn werk? Wat voor grond en waterbodembodem wordt er gebruikt om de Kesselse Waard te herinrichten? En hoe gaan we daarbij zorgvuldig en verantwoord te werk? Dat leggen we graag uit.

Gebiedseigen grond en waterbodembodem

Onder andere gemeenten, waterschappen, provincie en Rijkswaterstaat maken plannen voor infrastructuur (bijvoorbeeld de aanleg van tunnels en parkeergarages) en onderhoud van watergangen en voeren deze uit. Daarbij komt grond en waterbodembodem vrij. Deze grond en waterbodembodem kan dan worden gebruikt om diepe plassen als de Kesselse Waard deels minder diep te maken. Daardoor kunnen we meer natuurontwikkeling in en rond de plas mogelijk te maken.

Zorg voor, tijdens en na de realisatie

Vooraf wordt er zorgvuldig gekeken naar welk materiaal geschikt is om te gebruiken voor de verondieping. Voor gebruik van, overtollige grond en waterbodembodem in projecten als deze geldt een wettelijk kader: het Besluit bodemkwaliteit (Bbk). Dat bepaalt welke soort en kwaliteit grond en waterbodembodem hergebruikt mogen worden.

Toetsing en controle

Het materiaal wordt eerst gekeurd door een gecertificeerd, onafhankelijk milieuvadvisbureau. Daarna wordt het getoetst aan het Bbk. Voldoet het aan de normen, dan mag het hergebruikt worden. Daar wordt streng op toegezien. In eerste instantie natuurlijk door Grondbank GMG, maar ook door overheden (in dit geval Rijkswaterstaat Zuid Nederland). Elke gekeurde partij grond of waterbodembodem wordt gemeld aan Rijkswaterstaat. Pas nadat de melding is goedgekeurd, mag het materiaal worden toegepast.

De aanvoer gebeurt enkel en alleen via schepen. Er rijden geen vrachtwagens van en naar het gebied. De schepen leggen aan bij het ponton dat midden op het water ligt. Daar wordt het schip geleegd met een kraan die het materiaal vanuit het schip in een koker schept. Via de koker komt het materiaal op de juiste plek terecht en wordt de verspreiding van zwevende stoffen enorm beperkt.

Het kan voorkomen dat er wat drijvend materiaal (ook wel bodemvreemd materiaal genoemd) bij zit, zoals plant- en puinresten, restanten zwerfvuil en hout. Dat wordt opgevangen in de koker. Ook zijn drijfschermen op de plas aangelegd om restanten die eventueel buiten de koker opdrijven, te verzamelen en af te voeren.

Ook laten we de waterkwaliteit regelmatig controleren en nemen we extra monsters van het materiaal die in het lab worden geanalyseerd. Wanneer de verondieping is voltooid, wordt het afgedekt met een laag schonere, Klasse A waterbodembodem (de leeflaag). Dat is een laag die schoner is dan de huidige bodembodem van de plas.

Zorgplicht

Vanuit de milieuregelgeving is er ook de zogenaamde 'zorgplicht'. Dat betekent dat bij het werk de (grond)waterkwaliteit niet achteruit mag gaan en de toepassing verantwoord moet zijn.

Sowieso zien wij 'zorgen voor een gebied' in de breedste zin van het woord, als onze plicht. Dit betekent dat er aan het plan voor de Kesselse Waard een door de streek gedragen gebiedsontwikkeling ten grondslag ligt, dat er continue monitoring plaatsvindt en dat we steeds in nauw contact staan met omgeving en toezichthouders.

Het werk tot nu toe

Sinds de start van het project in 2015 is er al veel gebeurd in het gebied. Zo is er al een deel van de plas verondiept en is ook de getijdengeul aangelegd. Ook zijn de stortstenen langs de oevers verwijderd.

Resultaten tot nu toe

In 2014 kregen we de vergunning om te starten met het werk in de Kesselse Waard. In 2015 en 2016 is fase I succesvol uitgevoerd. Daarbij is ruim 300.000 m³

het gebied. Door de getijdenwerking is het gebied qua beleving al veel aantrekkelijker geworden.

Sinds het voorjaar van 2020 zijn we bezig met fase II. In deze fase willen wij volgens plan circa 2,1 miljoen m³ grond en waterbodem nuttig en functioneel toepassen om de afgesproken herinrichting te realiseren. Daarvan hebben wij bij het schrijven van deze brochure (september 2023) zo'n 600.000 m³ toegepast. Nu het nabij gelegen project De Koornwaard te Empel nagenoeg afgerond is, zal naar verwachting de Kesselse Waard in een stroomversnelling raken. We verwachten het project in 2034 af te ronden, maar al tijdens de uitvoering van het project kan de (rivier)natuur zich ontwikkelen.

Blik in de toekomst

De komende tijd gaan we verder met het toepassen van geschikte, elders overtollige grond en waterbodem. Daarbij verwachten we in 2024 het eiland in het midden van de getijdengeul vorm te kunnen gaan geven. Dit eiland wordt in de jaren erna een fijne, rustige plek voor allerlei (water)vogels om eten te vinden en te broeden.

Links de Maas, rechts de aangelegde getijdengeul

bovengrond uit de Hemelrijkse Waard toegepast in de Kesselse Waard. Ook is de getijdengeul aangelegd, waarmee de plas in directe verbinding is komen te staan met de Maas; een mooie natuurlijke verrijking voor

In contact met de omgeving

De visie en het inrichtingsplan Kesselse Waard is mede tot stand gekomen met hulp en meedenken van de omgeving en specifiek ook van de Kernraad Maren Kessel. En gedurende het werk houden we uiteraard nauw contact met de omgeving en andere betrokkenen.

Afstemming

In de Kernraad zit een aantal omwonenden en medewerkers van Grondbank GMG en Natuurmonumenten. Al vanaf de eerste voorbereidingen van het project is periodiek afgestemd over het project en is er goed contact met de Kernraad en andere betrokkenen.

Tijdens de uitvoering van het werk functioneert deze Kernraad ook als een soort klankbordgroep. Ook zijn er rondleidingen georganiseerd door het gebied voor omwonenden, overheden en andere geïnteresseerden.

Blijf op de hoogte

Wilt u op de hoogte blijven, dan kunt u een e-mail sturen naar communicatie@k3.nl. Dan ontvangt u voortaan de nieuwsbrieven over het project. Heeft u in het verleden al nieuwsbrieven van ons ontvangen, dan bent u al bij ons bekend en hoeft u zich niet (opnieuw) aan te melden.

Heeft u naar aanleiding van deze brochure nog vragen en/of wilt u het project een keer bezoeken? Onze deuren staan voor u open! Wij informeren u graag uitgebreid over de plannen voor de Kesselse Waard, het werk wat al achter ons ligt, dat wat er nog staat te gebeuren en de wijze van uitvoering.

De uitgebrachte nieuwsbrieven vindt u ook op www.grondbankgm.nl/kesselsewaard. Ook kunt u contact opnemen met een van de contactpersonen. U vindt hun gegevens op de volgende pagina.

Van harte welkom!

Wilt u meer weten over het werk, en met eigen ogen zien hoe het werk wordt uitgevoerd? U bent van harte welkom om het werk te komen bezoeken. Wij informeren u graag uitgebreid over de plannen voor de Kesselse Waard, het werk wat al achter ons ligt, dat wat er nog staat te gebeuren en de wijze van uitvoering. Neem daarvoor contact op met w.vermeule@grondbankgm.nl of 024 348 88 60.

Contact

Over de uitvoering van het werk

- Wim Vermeule
Senior Projectleider Grondbank GMG
w.vermeule@grondbankgmg.nl
024 348 88 60

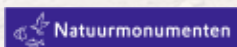
Over het overkoepelende plan voor de Kesselse Waard

- Iwan Reerink
Senior Projectleider K3 (K3 is de moederorganisatie van Grondbank GMG)
i.reerink@k3.nl
024 348 88 54
- Lianne Schröder
Coördinator Natuurbeheer
Natuurmonumenten
maas@natuurmonumenten.nl

Wanraaij 2
6673 DN Andelst
Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
Tel. 024 348 88 00
info@grondbankgmg.nl
www.grondbankgmg.nl

Natuurmonumenten
Akkerseweg 9
5321 HG Hedel
maas@natuurmonumenten.nl
www.natuurmonumenten.nl/maasuitwaarden